

Mellan mångfald och rasism

Arne Ruth

Framväxten av invandrarghetton är den avgörande faktorn bakom konflikterna i Europas stora städer. Arbetslöshet och ekonomisk misär spär på. Demokratin måste finna nya vägar att inkludera alla grupper – bortom dagens parlamentarism.

Den senaste tiden har New York Times europeiska dagstidning, International Herald Tribune i Paris, publicerat en artikelserie om muslimer i Europa. I omfång räknat är det ett unikt journalistiskt projekt. Artiklar som lanseras på framträdande plats på förstasidan har fortsatt på näst intill helsidor inne i denna fullformatstidning. Och flera av skribenterna har hämtats utanför redaktionen. Det har givit serien en personlig ton som är mycket ovanlig i amerikanspräglad nyhetsjournalistik.

Utgångspunkten för denna kontinentala överblick har varit höstens kravaller i Frankrike. En preliminär slutsats som kan dras av det som hittills publicerats är att segregationen mellan majoritetsbefolkningar och grupper med muslimsk bakgrund är ett gränsöverskridande europeiskt problem. Och klyftorna finns inte bara i förhållande till muslimer. Invandrare i Europa lever generellt på avstånd från samhällets maktcentra, och de har ofta distans i förhållande till andra kollektiv med invandrarbakgrund.

En av de mest oroande artiklarna är skriven av Berlinförfattaren Peter Schneider. Han skildrar den växande polariseringen mellan det tyska majoritetssamhället och den turkiska minoriteten och de ökande motsättningarna inom minorite-

ten. Han finner en av förklaringarna till klyftorna i föreställningen om multikulturell samlevnad: att man når harmoni mellan folkgrupper om varje grupp får inrätta sig efter egna premisser och inte lägger sig i hur andra lever.

Schneider hävdar att idén om särart gynnar etnisk och kulturell åtskillnad, och att detta har politiska följdverkningar. Hans studieobjekt är framförallt Berlin. Jämfört med tillståndet för tio år sedan har den religiösa tron fått en starkare roll som avskiljande identitetsfaktor. Imamer, i många fall med extrema politiska hållningar, har fått ett starkt inflytande. Könnssegregationen har tilltagit. Det har blivit allt vanligare att unga kvinnor hämtas från ursprungslandet för att ingå tvångsäktenskap.

Men denna utveckling har också skapat motkrafter. Schneider lyfter fram tre kvinnorättskämpar med turkisk bakgrund som alla har konfronterats med tvångsgifte i sina egna liv. Alla tre har skrivit böcker om sina erfarenheter av etniska klyftor och könsssegregation.

Schneider pekar på framväxten av invandrarghetton som en avgörande faktor bakom polariseringen. Uppdelningen av stadsmiljön efter etniska och religiösa skiljelinjer gynnar fundamentalism och kvinnoförtryck. Åtskillnaden mellan folkgrupper förstärks av arbetslöshet och ekonomisk misär. En slutsats av hans artikel är att risken för våldsreaktioner som i franska storstäder också finns i Tyskland.

Jag vet inte hur stor denna risk är i Sverige. Men när jag flyttade från Sundbyberg till Birkastan för två år sedan fick jag Stockholmsområdets bostadssegregation demonstrerad för mig. De norra förortererna (liksom de södra) rymmer människor med alla tänkbara bakgrunder och hudfärger. Folkblandningen avspeglas i kollektivtrafiken. När jag åkte med den blå linjen kändes det nästan som tunnelbanan i London, Europas enda riktigt folkblandade storstad.

Över 300 orter och städer i Frankrike drogs in i ett tre veckor långt upplopp. Detta utlöstes av att två ungdomar dog i en elstation den 27 oktober 2005 dit de flytt undan polisens ID-kontroll.

Foto: Michel Springler, Pressens Bild

kan de göra kompromisser, under förutsättning att delar av deras program tas över av andra partier. Danmark är just nu ett exempel på denna typ av glidande anpassning.

Nazistiska smågrupper är starkare styrda av ideologi. Alla aspekter på samhället underordnas ett kamperspektiv. Fantasier om ras och nation indelar befolkningen i vänner och fiender. Varje människa sägs vara betingad av sitt biologiska ursprung, och varje så kallad ursprunglig grupp rangordnas i förhållande till den överordnade "vita" rasen.

I denna världsbild är invandringen frukten av en konspiration med avsikt att skapa blandade raser. Den har genomförts av dolda makthavare, med judar i främsta ledet. Antisemitismen är alltså nazismens ideologiska kärna.

Sverige har än så länge kommit undan med blotta förskräckelsen i mötet med den första varianten, men träffats hårdare än grannländerna av den andra. I båda fallen har beredskapen varit ringa. Våldsrasism var ännu i slutet av 90-talet en udda kategori i svenska medias nyhetsbedömning. Förändringen i uppmärksamhet kom med polismorden i Malexander och mordet på fackföringsmannen Björn Söderberg. Nazism var i båda fallen förövarnas ideologiska drivkraft.

I Birkastan är min iranskfödda fru Haideh ett av ytterst få exotiska inslag. Och – grundat på mina egna erfarenheter, helt utan anspråk på vetenskaplighet – vill jag påstå att det privata umgänget i Sverige i hög grad är uppdelat efter etniska kriterier. Det gäller också invandrargrupper i förhållande till varandra. Sverige präglas precis som större delen av Europa av distans mellan folkgrupper.

Invandrarfientliga rörelser spelar på känslan av avstånd, hos oss som på andra håll. I Europa kan man urskilja två politiska huvudlinjer med rasistiska utgångspunkter: högerpopulister och nazister. De kan ibland flyta samman i en organisation; det gäller till exempel Sverigedemokraterna. Men populisterna skiljer sig från traditionella extremnationalisterna i sin retorik. De är försiktiga med att använda rasretorik i sin propaganda. Istället betonar de en föregiven kulturell särart. Argumentationen har samma karaktär som rasideologin: i populistisk propaganda är människors kulturella bakgrund lika orubblig som utseende och hudfärg.

I praktisk politik är rörelser av detta slag politiskt flexibla. Deras främsta syfte är att vinna status och väljare från etablerade partier. De lovar att blockera fortsatt invandring och genom hårda villkor få icke-européer att återvända till sina hemländer. Men när de väl får chansen att påverka politiken

Foto: Francois Mori, Pressens Bild

I jämförelse med sina meningsfränder i Danmark och Norge har svenska nynazister varit framgångsrika i sin exploatering av nationella symboler. Den norske socialantropologen Tore Björge – för övrigt grundare till en rörelse som syftar till att hjälpa unga nynazister att ta sig ur sin ideologiska fångenskap.

Jean-Marie Le Pen, ledare för det högerextremistiska partiet Front National (Nationella Fronten) var inte sen att utnyttja händelserna och ställde krav på totalstopp för all invandring.

SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

Avsedd för sfi kurs C och D samt grundläggande sas.

Träna vardagsord och fraser!

Ord med mening utökar det aktiva ordförrådet med hjälp av varierande och återkommande övningar. Det tydligt strukturerade materialet innehåller vardagliga teman som följer rekommendationerna för SO i kursplanen för sfi. I början av varje tema finns ordlistor och i slutet finns ordkunskapstest.

Hjälp inför det nationella provet!

Ord- och lästräning består av fyra häften som övar och repeterar ordkunskap och läsförståelse i om följande teman: bostad, konsument, familj och arbete. Varje häfte berättar en spännande historia i 10-12 avsnitt. Efter varje avsnitt följer en läsförståelseuppgift och ett antal ordförrådsövningar. Häften passar utmärkt för självstudier.

Avsedd för sfi kurs D och liknande utbildningar.

Avsedd för sas A och B samt avancerade nivåer.

Trimma ditt ordförråd!

Genom systematisk träning av de ca 500 orden i *Trimma ditt ordförråd* får eleverna lära sig att använda orden i sitt rätta sammanhang. De övar också att definiera ord som ofta används, men som kan vara knepiga att förstå.

Lyssna på vetenskapen!

Lyssna på vetenskapen är en bok med elev-cd som innehåller 15 stimulerande och roliga inslag från Vetenskapsradion. Sjösjuka hajar och omedvetna minnen är några av de spännande ämnena som tas upp. Boken innehåller utskrivna texter, frågor till radioprogrammen samt luckövningar som tränar grammatik och basordförråd.

Avsedd för sas A och B samt avancerade nivåer.

Läs mer om dessa och andra intressanta läromedel i våra kataloger eller på www.bonnierutbildning.se.

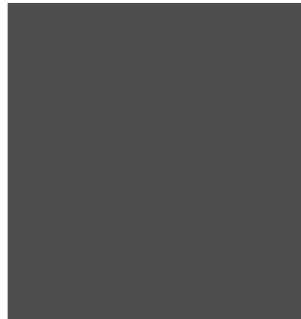
**BONNIER
UTBILDNING**

Order och information
Tel: 08-696 86 00
Fax: 08-696 86 10
www.bonnierutbildning.se

skap – har kommenterat skillnaderna mellan länderna på följande sätt: *”Eftersom den politiska huvudfäran i Sverige inte ombuldar nationens viktigaste tecken, som flaggan och nationalsången, har extremnationalisterna sett sin chans att överta dessa symboler.(...) I Norge och Danmark skulle en sådan koppling vara så gott som omöjlig i betraktande av det historiska minnet av naziockupationen och avskyn som uppstod mot lokala nazistiska förrädare under kriget (. . .)”*

Enligt Björge är skillnaderna i historiesyn huvudförklaringen till att svenska organisationer kunnat fungera som nav för nordiska nazistgrupper. Nynazister har utnyttjat en tvärvändning i

Stockholms folkblandning avspeglas i kollektivtrafiken, särskilt på den blå linjen mot de norra förorterna. Men här förnimmer man också känslan av avstånd mellan olika grupper.

den svenska självförståelsen som inte har någon motsvarighet i Danmark och Norge. I Sverige definierades den moderna epoken som ett brott med det förflutna. Detta blev särskilt påtagligt efter andra världskriget. I stället för en uppgörelse med hållningar och handlingar under kriget blev lösningen för svenska eliter en attitydförändring där historiskt givna nationalsymboler tappade mark.

Den svenska efterkrigsmodellen definierades med andra ord inte som en nationell ideologi. Den kunde tvärtom framstå som motsatsen till nationalism.

Sveriges roll i världen, landets uppslutning bakom Förenta nationerna, dess roll som medlare mellan öst och väst, dess engagemang i kampen mot fattigdom, kolonialism och rasförtryck – allt kunde ses som en logisk förlängning av de inre strävandena i världens modernaste välfärdsstat. Sveriges nationella intressen tycktes sammanfalla med villkoren för

det internationella framsteget. Det som var bra för svenskarna var bra för världen.

Jag själv, som blev vuxen på sextioalet, är djupt präglad av denna epok. Jag kan inte sjunga ”Du gamla, du fria” utan att känna mig pinsamt berörd. Jag har aldrig hissat en svensk flagga. Den enda form av nationell stolthet som jag bär inom mig är kopplad till det materiella stödet till ANC i Sydafrika och till Palmes klarspråk om Vietnam och Chile.

I relief mot andra världskrigets eftergivenhet mot Tyskland blev mänskliga rättigheter en central angelägenhet för utrikespolitiken, bortsett från realpolitiska avsteg som baltutlämningen. Demokrati och antirasism blev svenska varumärken. Och till skillnad från läget i många andra europeiska länder, där etablissemanen brutalt försvarade sina imperiers dödsryckningar, hade biståndet till befrielseörelser i Afrika och Asien stöd över parti-gränserna. I stora delar av Latinamerika, Asien och Afrika uppfattades Sverige som en tredje part utan egna maktambitioner i världspolitiken. Engagemanget i globala rättvisefrågor var brett förankrat. Det fick följderna när invandringen efter oljekrisen inte längre definierades ekonomiskt utan politiskt och de enda invandrare som i fortsättningen släpptes in var asylsökande.

Foto: Camilla Cherry

Sveriges humanitära rykte lockade större flyktinggrupper än någon hade kunnat förutse. Med Chileflyktingar som första grupp inleddes den period som skulle ge Sverige ett stort antal invånare med icke-europeisk bakgrund.

Under perioden 1987 till 1994, när antalet asylfall var som störst, var den genomsnittliga årliga nettoinvandringen till Sverige 26 000. Storbritannien och Frankrike, med sex gånger fler invånare, tog emot dubbelt så många. Holland, med sexton miljoner invånare och rykte om en liberal inställning, tog emot obetydligt fler: 29 000. Danmarks motsvarande genomsnittssiffra var 6 400.

Sverige hade tidigare en särställning i många afrikanska länder. Julius Nyerere, det självständiga Tanzanias första regeringschef och första folkvalda president (1962), deltar här i en förstamajdemonstration i Stockholm 1976 tillsammans med Olof Palme.

Siffrorna från det år när den registrerade flyktingströmmen nådde sin höjdpunkt, 1992, belyser ännu tydligare Sveriges särställning. Detta år registrerades 84 000 asylsökande. Bara Tyskland överträffade den siffran bland europeiska stater: 438 200 (året därpå ändrade tyskarna den mycket liberala asylslag som upprättats i reaktion mot Hitlertiden vid Förbundsrepublikens grundande 1948). Danmark hade detta år 13 900 asylsökande, Norge 5 200, Finland 3 600, Holland 17 500, Storbritannien 32 300 och Frankrike 26 900.

första anhaltspunkter som Sydafrikas ledare visar symbolkapitalets storlek. Runtom i världen finns människor som minns Sverige som stödfaktor i befrielsekampen. Många av dem har återvänt hem efter en period som politisk flykting i vårt land.

Det handlar inte bara om rester från en svunnen epok. Upprättandet av det kurdiska biblioteket i Stockholm är det symboliskt viktigaste stödet åt denna förtryckta kultur som har tagits någonstans i världen. Det är ett framtidsriktat projekt. Och den frikostiga tillämpningen av asylregler fram till mitten av 90-talet

Demokrati och antirasism blev svenska varumärken

Sverige har numera en mycket restriktiv praxis när det gäller asylrätt. Men det ändrar inte innebörden i de senaste årtiondenas utveckling. På kort tid tog Sverige emot 140 000 asylsökande från ex-Jugoslavien. 90 000 bor nu i Sverige. Översatt till ett land med USA:s folkmängd skulle det motsvara tre miljoner. Invandrarlandet USA:s årliga nytillskott har på senare år aldrig överstigit en miljon.

I jämförelse med många andra europeiska länder har Sverige ett förbisett symbolkapital. Efterkrigstidens invandring av utomeuropéer till vår världsdel är nära kopplad till de europeiska kolonialväldenas blodiga upplösning. Befrielsekrigen gav invandringen till Europa en kluven karaktär. Trehundratusen holländare tvangs efter Indonesiens befrielse återvända till moderlandet, en miljon fransmän från Algeriet och åttahundratusen portugiser från Angola och Mozambique. De åtföljdes av stora skaror ur originalbefolkningen i de nyss befriade kolonierna. Invandrare från Indonesien och Surinam dominerar i Holland, indier, pakistanser, afrikaner och västindier i Storbritannien, araber, afrikaner och indokineser i Frankrike. De stora invandrargrupperna i dessa länder är kopplade till en historia av förtryck och exploatering.

För Sveriges del har koloniernas frigörelse motsatt innebörd. Det faktum att Nelson Mandela valde Stockholm som en av sina

kan ha betydelse när politiska kartor ritas om i framtiden.

När mullornas regim i Iran faller – vilket kommer att ske, fast ingen kan förutsäga när – kan förbindelserna mellan Iran och nästan 70 000 svenskar med iransk bakgrund återupprättas utan hinder. Ett antal av dem kommer att återvända, lika präglade av Sverige som av sin iranska bakgrund. De kan få samma pådrivande roll som baltiska svenskar haft i återuppbyggnaden av Estland och Lettland. Men en sådan utveckling förutsätter en politisk vilja att tänka bort homogeniteten ur den svenska självuppfattningen. Vi måste med andra ord släppa fram svensk-iranier på samma sätt som svensk-balter integrerades på sextio- och sjuttitalen.

Vi föreställer oss gärna att parlamentarisk demokrati är förutsättningen för likställdhet mellan folkgrupper. Men det finns ingen automatik på den punkten. Tvärtom. Det är ingen tillfällighet att Sverige under en period av enorm demokratisk fördjupning, välfärdsepoken, förtryckte minoriteter som samer, romer och Tornedalsfinnar, för att inte tala om den grupp som går under namnet tattare.

Detta är numera historia. Sverige har till och med minoritetsgrupper med särskilda rättigheter. Men invandras status är ett annat kapitel.

En av kärnpunkterna i svensk invandrapolitik är att vi- och domperspektivet införlivats med den samhällsfilosofi som sym-

boliseras av Saltsjöbadsandan. Enheten "invandrare" läggs till alla andra etablerade kollektiv som statsmakten ska ta hänsyn till i fördelningen av resurser. Den definieras som en social grupp med intressen och problem som kräver övergripande lösningar, snarare än en mångfald människor med olika bakgrund och högst varierande uppfattningar.

Uppdelningen av befolkningen i kategorier gynnar populistisk propaganda. I den offentliga retoriken förblir man invandrare oavsett vad man kallar sig själv. Stämpeln är i praktiken biologisk, eftersom den tillämpas på andra och till och med tredje generationen. I den offentliga retoriken är det härkomsten som avgör beteckningen "invandrare", inte huruvida man är född i Sverige eller inte. Samma mekanismer gäller religionstillhörighet. Man kallas "muslim" om man råkar ha sin bakgrund i ett så kallat muslimskt land.

Eftersom jag lever tillsammans med en kvinna som är född i Iran vet jag vad den retoriken innebär. Hon och flertalet av hennes Iranfödda vänner skulle kunna vara fullvärdiga medlemmar i Humanistisk förening, sammanslutningen av icke-troende i Sverige. Genom sina erfarenheter av politiskt-religiöst våldsförtryck är de kämpande sekularister. Men i grupp-beteckningarnas hemland på jorden kallas de "muslimer" på grund av sin nationella bakgrund.

I ett samhälle vars invånare har blandad bakgrund korsas de materiella motsättningarna i ökande grad av ideella värdekonflikter. Om skilda moraliska, estetiska och religiösa utgångspunkter inte erkänns som legitima inslag i den politiska debatten, tappar demokratin förankring. Den heterogena nationalstaten kräver medborgar-engagemang för att fungera, vilket i sin tur förutsätter att den upprättar ett väl förankrat regelsystem för att avväga förhållandet mellan gruppernas rättigheter.

Den kanadensiske statsvetaren Will Kymlicka har gjort en empirisk studie av minoriteters grupp-betingade villkor i Kanada och jämförbara länder. På den grunden gör han en distinktion mellan bofasta minoriteter och nyanlända invandrargrupper.

Ursprungsbefolkningarna tillerkänns i hans modell inte bara kulturella rättigheter utan en mycket hög grad av själv-

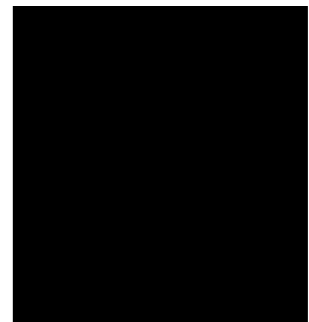
styre och skydd för sitt territorium. Historiska minoriteter som de fransktalande invånarna i Quebec ges rätt till självstyre och kulturell och språklig särart men med en tydligare koppling till den centrala statsmakten (Finlands erkännande av finlandssvenskars språk rätt och Ålands regionala särställning är exempel på sådan praxis i Europa).

För sentida invandrare gäller en annan utgångspunkt. De ska kunna bevara och utveckla kulturella traditioner. Men den viktigaste rättigheten är att de både som grupp och som individer uppnår jämlikhet i förhållande till samhällets centrala institutioner. Därför ställer Kymlicka krav på full integration i språk och sociala kunskaper. Individens rättigheter går före gruppens. Var och en som vill lämna sin religiösa och/eller etniska bakgrund – till exempel kvinnor som revolterar mot patriarkaliska traditioner – ska ha samhällets stöd för att göra det.

Kymlickas motivering för att särskilja invandrare från sedan länge bofasta grupper är att de senare har en fungerande, historiskt förankrad egen samhällsform medan invandrare i formell mening har kommit efter eget val och inte utgör en inom sig integrerad enhet. De har heller ingen territoriell förankring som skulle möjliggöra politiskt självstyre som i Quebec.

Foto: Annette Brehan, Pressens Bild

I stadsdelen Kreuzberg i Berlin har en stor del av invånarna turkisk och muslimsk bakgrund.

Framväxten av "invandrar-ghetton" har bidragit till den ökande polariseringen i Tyskland, skriver Peter Schneider, tysk författare.

Foto: Ulla Mothan, Pressens Bild

Idén att invandrargrupper skulle vinna fördelar genom att skapa egna samhällsformer inom ramen för en nationalstat leder i själva verket till motsatsen: en skuggtillvaro vid sidan av de maktinstitutioner som fördelar samhällets rikedomar. Bristen på förankring i samhällssystemet drabbar både individer och kollektiv.

Kymlickas mångfaldskoncept innebär ett brott mot föreställningen att demokrati bygger på enkla majoritetsbeslut. Den svenska riksdagen är majoritetsbaserad. Det mönstret gäller stora delar av Europa. Hur skapar man politisk balans mellan intressen i ett i djupare mening heterogent samhälle?

Den norske konstitutionsexperten och förkämpan för mänskliga rättigheter Torkel Opsahl ledde i början av 90-talet en kommission som undersökte tillståndet på Nordirland. Opsahl utgick från den holländske statsvetaren Arendt Lijphardts teorier om hur mångbottnade kollektiva rättigheter ska kunna vägas mot majoritetsstyre (Lijphardts idéer har sedan dess haft stor betydelse bland annat för Sydafrikas nya konstitution). Kommissionen på Nordirland bestod av en f d direktör från EU-kommissionen, en amerikansk statsvetare, en historieprofessor född i Belfast, en engelsk aktivist mot fattigdom, änkan efter den siste premiärministern i Stormont och en f d ledare för metodistkyrkan i Irländska republiken. Denna medborgargrupp tog kontakt med tusentals människor

med människor på motsidan för att minska våldet i vardagslivet.

Det återstår fortfarande mycket för att återställa förtroendet mellan grupperna på Nordirland. Men jämfört med tillståndet när kommissionen inledde sitt arbete har betydande framsteg gjorts. Konflikten framstår inte längre som olöslig.

I dagens Europa är det tänkt att territoriellt baserade och majoritetsstyrda nationer, som har en lång historia präglad av gränskonflikter och inbördeskrig, ska växa samman till en gemensam union genom förhandlingar och uppgörelser på politisk toppnivå. Frågor om hur etnicitet, religion, ideologi och kulturell tradition ska relateras till dessa övernationella strukturer lämnas därhän, vilket i sin tur skapar en bördig jordmån för demagoger. Ingen vet hur man ska kunna öppna nationalstaterna i förhållande till den oundvikligen heterogena framtiden och relatera mångfalden till en överstatlig beslutsstruktur.

Ett sätt att bryta dödläget i Sverige och på andra håll skulle kunna vara att som Opsahl-kommissionen undersöka, systematisera och analysera medborgarnas inställning till de politiska strukturerna, för att därefter lägga denna kunskap till grund för konstitutionella reformer från lokalsamhället och uppåt. De perspektiv och metoder som användes i Opsahl-rapporten skulle mycket väl kunna fungera som en modell för att hantera mångbottnade kulturkonflikter och växande sociala klyftor. Hur uppfattar invånarna i Malmöstadsdelen

Den heterogena nationalstaten kräver medborgarengagemang för att fungera

och bad om deras synpunkter i en rad avgörande frågor, och inbjöd till sist hundratals personer från alla möjliga bakgrunder att yttra sig i offentliga förhör.

Rapporten, som publicerades 1993, föreslog att Nordirland skulle styras av en administration som på jämlik basis hämtade sina medlemmar från unionisternas och nationalisternas kretsar, där var och en av parterna hade ömsesidig vetorätt och där de irländska nationalisternas anspråk på del i styret skulle få ett formellt erkännande i brittisk lag. För kommissionens räkning rekommenderade Opsahl den brittiska regeringen att genom Sinn Fein etablera informella kommunikationskanaler till IRA. Åtskilliga av hans förslag är i själva verket grunden för de politiska förändringar som nu håller på att genomföras i Nordirland av de brittiska och irländska regeringarna, reformer som trots politiska låsningar av allt att döma accepteras av stora grupper på båda sidor i konfliktområdet.

Det kraftfulla anslaget i kommissionens sätt att närma sig människor blev i sig själv en förändringsfaktor. Rapporten gav röst åt hållningar som ingen tidigare brytt sig om, inte minst bland kvinnor. Ett av de intressantaste resultaten är att kvinnor, oberoende av bakgrund, är mer benägna än män att ta kontakt

Rosengård sin koppling till det större sambandet? Finns det skillnader i inställningen till majoritetssamhället som kan hänföras till ålder, kön och religiös eller nationell bakgrund? Hur ser invånare i rika och fattiga stadsdelar i svenska större städer på integration i skolsystemet? Finns det säregenheter i levnadsvillkoren i gamla industriorter som försvårar integration? Och hur ser motsvarande mönster och försök till lösningar ut i andra europeiska länder?

I Opsahls rekommendationer finns inte ett spår av social ingenjörskonst. Varje social situation betraktas som oavbrutet föränderlig: *"De enda som har rätt att tala om lösningar är kemister... en otydlig situation kräver otydliga svar."* Och en anmärkning i förbigående kan läsas som en lågmäld kommentar till de problem som nu väntar Europa. Så här definierar en realist det fredliga samlivets innebörd:

"I varje form av social relation, från äktenskap till internationell diplomati... är den väsentliga uppgiften inte att slutgiltigt lösa konflikter utan att lära sig hantera dem."

ARNE RUTH ÄR JOURNALIST, F D CHEFREDAKTÖR
OCH KULTURCHEF PÅ DAGENS NYHETER